

Карабан В. І.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Карабан А. В.,
асистент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНТЕКСТУАЛЬНІ СЛОВНИКИ З КОРПУСОМ ПАРАЛЕЛЬНИХ ТЕКСТІВ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Анотація. Статтю присвячено методиці використання нового виду заснованих на корпусах паралельних текстів контекстуальних перекладних словників у навчанні перекладу з української мови англійською на прикладі онлайн-багатомовного словника *Glosbe*. У рамках дослідження навчання на основі електронних даних розглядаються види вправ із цим словником, спрямованих на вирішення лексичних, граматичних і стилістичних проблем перекладу. Робиться висновок про значний навчально-методичний потенціал таких словників.

Ключові слова: переклад іноземною мовою, методика дослідницького навчання перекладу, використання контекстуального онлайн-словника *Glosbe*, види вправ.

Постановка проблеми. Майже десятирічний досвід викладання курсу теорії та практики перекладу з української мови англійською мовою в Інституті філології Київського національного університету дозволив виявити труднощі студентського перекладу, пов'язані з недостатнім знанням узусу цільової мови та його особливостей і узусною інтерференцією рідної мови в перекладі. Саме на основі узусу здійснюється переклад, і тому потрібно здійснювати цілеспрямоване навчання узусу іноземної мови, проте це стримується нерозробленістю методик його викладання для студентів-перекладачів із застосуванням, насамперед, сучасних програмних засобів допомоги перекладачам (CAT tools), створених на основі узусів мов.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій і, зокрема, комп'ютерних та інтернетних засобів навчання вимагає їх застосування в навчальному процесі у вищій школі, що значно сприятиме індивідуалізації, дослідницькому характеру та підвищенню ефективності навчання перекладу іноземною мовою. Їх використання в забезпеченні навчання перекладу та перекладацького процесу відкриває нові навчально-методичні можливості. На сучасному етапі розвитку таких засобів для перекладу їх розробникам вдалося просунути ще далі на шляху підвищення якості перекладацької роботи. Ідеться насамперед про створення онлайн- і офлайн-заснованих на корпусах паралельних текстів контекстуальних словників, які значно полегшують роботу перекладача та забезпечують більшу адекватність перекладів і природність перекладацького мовлення, особливо в разі перекладу іноземною (нерідною) цільовою мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтовано вважається, що навчальна робота із зазначеними словниками повинна стати обов'язковою частиною навчання письмового перекладу та програми підготовки перекладачів [1, с. 79]. Їх використання для навчання перекладу у вищій школі цілком вписується в методику навчання на основі використання та до-

слідження електронних даних (англ. data-driven learning). Проте методика їх застосування для навчання перекладу, особливо іноземною мовою, опрацьована недостатньо. Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї теми показує, що формування такої методики перебуває на початковому етапі. Робляться окремі спроби формулювання загальних методичних підходів до використання паралельних корпусів текстів і конкордансів на заняттях із перекладачами (див., наприклад, [2] і [3]).

Щодо застосування у викладанні перекладу заснованих на корпусах паралельних текстів контекстуальних словників опублікована лише одна стаття [4], де розглядаються окремі переваги програми Linguee – системи контекстуального пошуку в паралельних корпусах (для підготовки письмових перекладачів), наводяться приклади завдань на визначення відтінків значень і лексичну сполучуваність французьких дієслів *effectuer* – *exécuter* – *exécuter*, пропонується створення на основі Linguee тримовного банку шаблонних мовних засобів. Невирішеними залишаються такі методичні питання, як визначення навчально-методичного потенціалу застосування контекстуальних словників, розроблення комплексу вправ для студентів і опрацювання на їх основі методичних прийомів.

Методика навчання деяким аспектам перекладу із застосуванням контекстуальних перекладних словників розроблена ще зовсім недостатньо, а оскільки вони мають значний навчальний потенціал, то викладачам і методистам необхідно опрацьовувати належні методичні прийоми їх використання в навчальному процесі, як в аудиторній, так і в самостійній роботі студентів, тим більше, що такий методичний підхід становить у центр навчання особистість студента як дослідника та майбутнього кваліфікованого перекладача, який уміє користуватися сучасними засобами забезпечення якісного перекладу. Слід зазначити, що використання таких словників передбачається відносно новим методичним підходом, який можна назвати дослідницьким навчанням із використанням електронних даних на основі корпусів паралельних текстів.

Мета статті – проаналізувати контекстуальний словник *Glosbe* щодо його навчально-методичного потенціалу та запропонувати види вправ для навчання перекладу. Слід зазначити, що підхід до вирішення мовних проблем перекладу в українсько-англійському напрямі, заснований на вивченні паралельних корпусів текстів за допомогою контекстуальних словників, є ефективнішим і швидшим, ніж такі традиційні методи, як робота з паперовим підручником або довідником.

Навчальні вправи та методичні прийоми аудиторної й позааудиторної роботи студентів із контекстуальними словниками наразі зовсім недостатньо розроблені, хоча вони становлять

значний навчальний потенціал. Слід наголосити, що «корпусна революція» не повинна обходити стороною викладання практики перекладу, оскільки вона надає викладачеві великі можливості в цьому для розроблення програми навчання та плану занять, а студенту – для плідного дослідницького навчання перекладу.

Особливо важлива навчальна робота з контекстуальними словниками на заняттях із перекладу зі студентами старших курсів, які зможуть глибше зрозуміти, що вони ще не зовсім досягли належного рівня перекладацької майстерності і що ще є значний новий потенціал для вдосконалення їхніх перекладацьких навичок.

Такі словники повинні стати невід’ємним зряддям і викладача перекладу, і студента-перекладача, і професійного перекладача, зокрема якщо це стосується перекладу іноземною мовою. У цій статті ми зосередимося на методичних прийомах використання таких словників на заняттях із перекладу з української мови англійською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі в Інтернеті існує тільки один контекстуальний словник з українсько-англійською й англо-українською комбінаціями мов, а також два словники з російсько-англійською й англо-російською парами мов. Прикладом першого є багатомовний словник *Glosbe* (його українсько-англійську й англо-українську комбінацію можна знайти за адресою: <https://uk.glosbe.com/en/uk>, а два інших словники – це *Reverso Context* (адреса URL – <http://context.reverso.net/перевод/английский-русский>) і *Linguee* (адреса URL – <http://www.linguee.ru>).

Оскільки тільки контекстуальний словник *Glosbe* має українсько-англійську комбінацію мов, то ми зосередимося на деяких методичних аспектах підготовки студентів-перекладачів саме з використанням цього словника. Цей контекстуальний онлайн-словник є проектом шанувальників двомовної та багатомовної лексикографії, мов і перекладу, які самі створюють словникові статті, що потім перевіряються редакторами. Усі словникові статті документовані та мають посилання на вихідні й цільові тексти. Словник містить паралельні корпуси текстів загальним обсягом більше мільярда речень багатьма мовами та постійно доповнюється статтями, які створюються самими користувачами й іншими волонтерами.

Цей словник може використовуватися як окремий методичний матеріал на аудиторних заняттях і в самостійній роботі студентів, але його краще застосовувати разом із посібником із перекладу англійською мовою [5], оскільки він може суттєво доповнювати посібник завдяки наявності в ньому великого ілюстративного матеріалу апробованих перекладів.

Зрозуміло, що студенти й викладачі повинні критично ставитися до наведених перекладів і перевіряти їх на повну адекватність (щоб переконатися у відсутності перекладацьких помилок), аби не приймати не досить точний переклад за еталон для подальших перекладів. Переважно контекстуальні словники можуть ефективно використовуватися для вирішення багатьох лексичних проблем перекладу. Пошук моделей речень доволі обмежений, оскільки в словнику немає відповідних параметрів для пошуку.

За основу розгляду методичних прийомів використання контекстуального словника в навчанні перекладу іноземною мовою ми візьмемо лише частину тих випадків, коли студенти найчастіше роблять перекладацькі помилки, переважно через недостатнє знання узусу англійської мови та володіння ним.

Зазначимо, що наведені нижче види вправ, опрацьовані студентами в аудиторії під контролем викладача, можуть даватися також студентам як домашні завдання (зрозуміло, з іншими словами, словосполученнями або реченнями). Усі оригінали й переклади, наведені як ілюстративний матеріал, узяті зі словника *Glosbe*. Розглянемо деякі пропонувані вправи з перекладу з використанням цього словника.

Першою наведемо вправу на пошук студентами всіх перекладних відповідників певного слова в перекладах (тут наводяться не всі приклади перекладів та їх контексти через обмеження обсягу статті). Наприклад, пошук у *Glosbe* перекладів дієслова «чекати» дав такі результати:

а) найчастіше (частотність визначалася лише стосовно корпусу текстів цього словника) відповідником цього дієслова виступає wait (for): «Мені подобається отримувати листи, і я завжди їх чекаю». – “I love to receive letters and always wait for them”; «Комусь доводилось чекати аж до одинадцятої вечора». – “Some of us had to wait until 11:00 p.m.”;

б) наступним за частотністю відповідником є keep waiting: «Перепрошую, що змусив вас чекати так довго». – “I’m sorry to have kept you waiting so long”;

в) дещо меншою частотністю характеризується в перекладах await: «Звичайно, на них чекали як великі благословення, так і немалі труднощі». – “Of course, greater blessings awaited them – and greater challenges too”;

г) ще менш частотним є відповідник keep in expectation: «Чекай на сповнення видіння». – “Keep in expectation of the vision”; «Чекаємо кінця цієї системи?» – “Are we keeping in expectation of the end of this system of things?”;

ґ) наступним за частотністю виступає expect (be expected): «Цього чекають від нас». – “What is it that is expected of us”; “Esther learned that she was expecting a baby”. – «Естер дізналась, що чекає дитину»;

д) потім за частотністю йде англійський відповідник look forward: «Чекаю на твої листи». – “I’m looking forward to your letter”;

е) ще меншою частотністю характеризується відповідник look for: «Павло чекав допомоги від Бога». – “Paul looked to God for help”;

є) замикають перелік менш поширених відповідників lie ahead і face: «Де ми можемо знайти достовірну інформацію стосовно того, що нас чекає в майбутньому?» – “Where can we find reliable information about what lies ahead?”; «Тут нас чекали нові випробування» – “There we faced further tests of faith”.

Далі йдуть зовсім нечастотні відповідники, прийоми перекладу лексики й індивідуальні рішення перекладачів, які також не менш важливо й корисно знати майбутнім перекладачам: а) be in for – Але на них чекає вражаюче пробудження! – But they are in for a rude awakening!; б) to come – Це стало початком ще більшого лиха, яке чекало на нас. – This set the stage for more affliction to come; в) look to – ...бо вони визнавали Ісуса своїм Паном і чекали Царства, яке принесе ліпші умови. – ... because they acknowledged Jesus as their Lord and looked to the Kingdom to bring better conditions; г) will feel –... і все це на один день, то вас чекає біганина, і ніщо не принесе вам задоволення. – ...all in one day – you will feel rushed and will likely enjoy nothing; ґ) waiting (як відповідник присудка у підрядному означальному реченні) – Брати й сестри, що чекали на нас, скупчилися під деревом, розпаливши невеличке багаття. – Our waiting brothers and sisters were huddled under a tree with a small

campfire at their feet; д) work for – Треба було відважитись переїхати разом з дітьми, точно не знаючи, що нас чекає. – It took courage to pack up the kids and move, not knowing exactly how things would work out for us.

Особливо слід відзначити англійські відповідники українських словосполучень із дієсловом «чекати»: а) уміння чекати – *Завдяки вмінню чекати ми можемо подумати: «Чи дійсно він помилився, чи, може, я не правий?» – Waiting attitude will allow us to consider; Was he really in error, or am I mistaken?;* б) захотіти чекати: *Однак він не захотів чекати, а пішов і кинув його до в'язниці. – However, he was not willing, but he went and had him thrown into prison.*

Особливо слід також звернути увагу на те, що в українсько-англійському перекладі може застосовуватися й заміна речення (зокрема, підрядного означального речення, як у прикладі нижче, де англійський іменник може виступати відповідником українського підрядного речення, що містить дієслово-присудок «чекати»): *Щотижневе вивчення має проходити радісно й спокійно, воно має бути подією, яку всі з нетерпінням чекають. – It should be a happy, peaceful time and a highlight of the week.*

Перекладачі-початківці можуть знайти в *Glosbe* також зовсім незвичні для студентів переклади, які звичайно намагаються перекласти із застосуванням словникових відповідників майже для кожного слова вихідного речення. Такі переклади особливо повчальні для них з огляду на те, що іноді доводиться відходити від букви оригіналу, аби передати дух (смісл) тексту: *Та сцена лише розбудила апетит глядачів. За хвилину на них чекає головне видовище. – This scene has only whetted the appetite of the spectators for the main event just minutes away.* Тут у перекладі спостерігається об'єднання вихідних речень із застосуванням словосполучення *whet the appetite*, яке в імплікації певною мірою містить значення дієслова «чекати», тому його безпосередній відповідник на кшталт «wait» узагалі не вжитий у перекладі. Зрозуміло, студенти повинні використовувати такі трансформації обережно, зваживши на всі «за» та «проти» їх застосування.

Значний навчальний інтерес із погляду відсутності дослівності в перекладах становить і приклад із *Glosbe*, де також відсутній частотний відповідник дієслова «чекати», тим не менше, переклад передає зміст вихідного речення, де це дієслово не означає буквально «чекати», і тому перекладач його й не перекладав: *Скільки часу Авраам чекав на сповнення Божої обітниці про те, що в нього народиться син? – How much time elapsed between the time that Jehovah promised a son to Abraham and the time that Isaac was born?*

Подібний переклад без прямого відповідника дієслова «чекати» спостерігається й у прикладі, де також іншими засобами (дієслівною формою *will happen* і словосполученням *have yet to be confirmed*) перекладено зміст цього дієслова: *Що чекає ця, здавалося б, беззахисну групу людей? – What will happen to this seemingly defenseless group of people?; Проте висновки цього дослідження ще чекають на підтвердження. – However, the findings of this study have yet to be confirmed.*

Наступною корисною й ефективною в навчальному сенсі вправою зі словником *Glosbe* є аналіз синонімів слів, адже відомо, що в перекладі іноземною мовою розрізнення синонімів і вибір контекстуального синоніма із синонімічного ряду нерідко є для студентів-перекладачів складною перекладацькою проблемою. Для виконання такої вправи можна скористатися вже готовими результатами пошуку різних перекладів певно-

го слова, а можна здійснити пошук перекладних відповідників іншого слова. З метою економії місця ми обмежимося вже наявними результатами пошуку відповідників дієслова «чекати».

Унаслідок раніше здійсненого нами пошуку встановлено 3 частотних прямих відповідники – дієслова *wait, await, expect*. На основі аналізу контекстів їх уживання студенти мають змогу встановити відмінності вживання цих дієслів і відповідні значення: так, дієслово *wait* звичайно вживається тоді, коли потрібно передати в перекладі значення «залишатися десь» або «не робити чогось, доки не відбудеться щось» (*П'ятдесят років ми чекали свободи. – For 50 years we had waited for this freedom*), дієслово *await* – коли відомо, що щось відбудеться, і ми чекаємо цього (*Настав перший день праці, і він із нетерпінням чекає вказівок свого роботодавця. – On his first day at work, he anxiously awaits his employer's instructions*), а дієслово *expect* – коли ми думаємо, що щось має відбутися, тому що воно ймовірне або заплановане (*... було б люб'язно з нашого боку підійти до них, а не чекати, поки вони самі підійдуть. – It would be kind to go to them rather than expect them to come to us*). Така контекстуальна робота студентів над синонімами значно корисніша, ніж просто консультація студента зі словником синонімів, де наводиться лише 2–3 приклади вживання цих дієслів, оскільки різниця між синонімами більше запам'ятовується тоді, коли студент на основі власного аналізу багатьох різних контекстів уживання робить власний висновок про різницю синонімів (як правило, під контролем викладача під час аудиторного заняття).

Важливою для підготовки перекладачів є й вправа на дослідження лівосторонньої та правосторонньої сполучуваності слів у мовленнєвих актах, оскільки проблема правильності сполучуваності слів характерна для більшості студентів, які навчаються перекладу іноземною мовою, адже їхні знання узусу іноземної мови та відповідні навички правильного формування й уживання мовленнєвих актів іноземною мовою відповідно до узусних норм цільової мови гірші, ніж рідної мови.

Порядок роботи студентів над дослідженням зазначеної проблеми сполучуваності може бути таким. Після здійснення пошуку певного слова, сполучуваність якого вивчається, у результатах пошуку студенти самостійно визначають частотну та нечастотну сполучуваність цього слова з іншими сусідніми словами, розташованими ліворуч, а особливо – праворуч від нього. Наприклад, пошук правосторонньої сполучуваності англійського відповідника *protect* українського дієслова «обережувати» (у якого ще є такі англійські відповідники, як *guard, safeguard, preserve, keep from, shield from, spare from, prevent from, watch over, save, secure, keep away, restrain from, keep free from, advocate, champion, defend* тощо), які можна знайти під час пошуку та які можуть вважатися певними синонімами й мати іншу сполучуваність, дав такі результати: найчастіше із зазначеним англійським дієсловом сполучаються особові займенники в непрямому відмінку, зворотні та вказівні займенники, іменники (*family, children, people, nation, hearing, skin, head, property, welfare, environment, business, right, the innocent, guest, thinking faculties* тощо) і прийменники (*from, by, with*).

Слід також підкреслити можливість роботи зі студентами вправи на вирішення певних стилістичних проблем перекладу, зокрема, на переклад таких лексичних стилістичних засобів, як епітет, метафора, метонімія, гіпербола, евфемізм, мейозис тощо. Наприклад, пошук перекладних відповідників метафори в словосполученні «промінь надії» дав такі результати: образ-

ні відповідники *ray/glimmer/spark/beam of hope, (find a) silver lining* і необразні відповідники *reason for optimism* і *brighten* (дати промінь надії). Студенти мають можливість вивчити контексти таких відповідників і зорієнтуватися в їх правильному вживанні, а пошук емпатичного слова «зовсім» у сполученні із заперечною часткою «не» дозволив знайти не тільки типові для звичайних словників відповідники цього слова (наприклад, *at all, absolutely, completely, perfectly, utterly*), а й ті, які можна знайти лише в контекстуальному словнику: *Він зовсім не цікавиться, що відбувається у світі. – He is not in the least interested in what is happening in the world; Останнім часом я зовсім не бачив пана Кімуру. – I haven't seen anything of Mr. Kimura lately; У цих будинках було мало, а то й зовсім не було вікон. – They had few, if any, windows; Зовсім не так, як у Світовому банку. – Quite the opposite of the World Bank.*

Слід зауважити, що навчання студентів перекладу з української мови англійською можливе за допомогою словника *Glosbe* не тільки в разі аналізу перекладів у цьому напрямку, а й у зворотному напрямку, коли студенти досліджують і узагальнюють характеристики українських речень, що є відповідниками англійських речень певних лексико-граматичних моделей або містять певні словосполучення.

Подібною вправою може бути пошук і аналіз уживання в англійському мовленні всіх українських відповідників такого сталого словосполучення, як *if anything*. Результати пошуку в *Glosbe* містять, зокрема, такі відповідники: «могти», «чи хоч щось», «чогось», «схоже», «практично», «напевно», «мабуть», «скоріше за все», «найбільше», «а ще», «взагалі», «ж» та «отже». На основі такого матеріалу студенти можуть приймати індивідуальні перекладацькі рішення з перекладу українських речень, що містять зазначені слова та фрази як перекладні відповідники *if anything*.

Хоча пошук у словнику за граматичними ознаками доволі обмежений, у ньому можливо завдяки зворотному (англо-українському) напрямку перекладу знаходити деякі лексико-граматичні моделі англійських речень та їхні відповідники в українській мові й визначати, які українські речення перекладаються за допомогою таких моделей. Вправи на це передбачають знаходження українських речень, які відповідають певній лексико-граматичній моделі в англійському мовленні. Для цього слід задати пошук певних англійських словосполучень, які звичайно розташовуються на початку речень, і проаналізувати українські речення, що є відповідниками англійських речень із шуканими словосполученнями.

Так, пошук у *Glosbe* англійських речень, що починаються зі словосполучення по *matter what/where/how* тощо дозволяє виявити такі українські речення-відповідники: *No matter what the result is, no matter what that magic number is... – Не важливо, яким буде результат, не важливо, яким є чарівне число...; No matter where they go, no matter what calamity they face, they will never be outside the reach of his helping hand. – Хоч би куди вони пішли, хоч би яке лихо їх спіткало, вони ніколи не залишаться без допомоги; Each accomplishment, no matter how small, was celebrated. – Святкували кожне досягнення, хоч би яким маленьким воно було.*

Аналіз українських перекладів і їх порівняння з англійськими оригіналами дозволяє студентам зробити певні висновки щодо характеристики українських речень, які можуть перекладатися англійськими реченнями аналізованої лексико-граматичної моделі. Подібним же чином можна встановити де-

які типові характеристики українських речень, що перекладаються англійськими складнопідрядними реченнями, які містять підрядні підметові, наприклад: *What is important is the message, not the impression you are making on others. – Твоя мета – не справити враження на слухачів, а допомогти їм зрозуміти зміст твоїх слів.* Ретельний аналіз українських речень дозволяє встановити їхні типові характеристики (лексику та синтаксис), що дає можливість студентам правильно використовувати в перекладах з української англійській складнопідрядні речення, до складу яких входять підрядні підметові.

Лише широке застосування комп'ютерно-інтернетних (подібних словнику *Glosbe*) засобів допомоги перекладачам на заняттях із перекладу може дозволити університетській перекладацькій освіті не відставати від швидкого поступу інформаційних технологій, що використовуються в сучасній професійній практиці перекладу. Таке студентоцентричне комп'ютерно-інтернетне навчання перекладу та його аналіз суттєво збагачує й розширює ресурсну базу навчання й сприяє активній взаємодії між викладачем та студентами й між самими студентами, що не тільки підвищує ефективність занять, а й суттєво стимулює позитивне ставлення сучасних студентів до навчання. Саме це і є справжнім навчанням узусу вихідної та цільової мов і перекладу з української мови англійською на основі вибору реальних англійських узусних перекладних відповідників, представлених у словнику *Glosbe*.

Завдяки своїй ефективності в навчанні контекстуальні словники повинні стати одним із головних знарядь у навчанні майбутніх перекладачів якісному перекладу. Серед основних переваг корпусів текстів – їхня відповідність реальному мовленню. Крім того, перевагою такого особистісно орієнтованого навчання є те, що студенти отримують доступ до реальних фактів використання мови.

Чим важливі такі словники в навчанні перекладачів? Насамперед, тим, що вони дозволяють майбутнім перекладачам не тільки самостійно знаходити потрібні для перекладу відповідники, але й бачити й аналізувати контексти їх уживання та перевіряти правильність перекладу фрагментів вихідного тексту на основі корпусу автентичної цільової мови, а також краще орієнтуватися в проблемах перекладу. Цінність таких словників полягає ще й у тому, що вони надають такий значний обсяг інформації для перекладачів, який раніше не був їм доступний у межах доволі короткого часу: різні перекладні відповідники, частотність їх використання в паралельному корпусі, контексти їх уживання в межах речень. Студенти в такому разі навчаються перекладу не стільки на своїх помилках, які виправляє викладач, скільки на якісних зразках опублікованих перекладів, виконаних професійними перекладачами. Це, безперечно, дає надію майбутнім перекладачам на можливість адекватного вирішення складних проблем перекладу й надихає їх на глибше заняття перекладом і його дослідження.

Усе це допомагає студенту ефективніше, швидше та якісніше вирішувати не тільки практичні проблеми перекладу, а й навчатися студентській науковій роботі, передбаченій навчальним планом, оволодіваючи потужними сучасними комп'ютерно-інтернетними методами пошуку матеріалу дослідження та його оброблення. Особливо це важливо для підготовки майбутніх магістрів, які будуть більше навчені здійснювати справжні перекладознавчі дослідження, як передбачено програмою навчання в магістратурі.

У чому ще переваги онлайн-корпусних контекстуальних словників (зокрема *Glosbe*) над іншими комп'ютерними засобами допомоги перекладачам? *Glosbe* як онлайн-словник завжди доступний, причому безкоштовно. Він має різні види пошуку: за основою слова й словотвірними морфемами, а також точний і приблизний пошук. *Glosbe* постійно оновлюється та поповнюється, а пропонувані користувачами переклади в разі необхідності уточнюються редакторами. Словникова база складається з текстів різної тематики та стилів. Цей словник найбільш багатомовний, що дозволяє працювати з ним перекладачам із різними мовними комбінаціями.

Кожна словникова стаття в *Glosbe* має посилання на вихідний і цільовий тексти, які можна переглянути в разі необхідності аналізу ширшого мовного контексту. Робота студентів зі словником значно полегшує навчальний процес, допомагає швидко досягти мети навчання деяким аспектам перекладу з мінімальним часовими та фізичними затратами, дозволяє сформувати й закріпити навички дослідної роботи під час перекладу. Використання *Glosbe* в навчанні може бути доволі індивідуалізоване з огляду на рівень успішності студентів і передбачає широкий спектр їхньої самостійної роботи зі словником як в аудиторії, так і під час виконання домашніх завдань.

Висновки. Навчання перекладу з використанням цього контекстуального словника відповідає встановленому нами факту, що переклад здійснюється не просто на мову (у невідомо якому сенсі вживання слова «мова»), а на узус цільової мови, і саме узусні перекладні відповідники представлені в контекстуальних словниках, тому останні дозволяють студентам краще вивчати узус і вихідної, і цільової мов.

Контекстуальні словники на кшталт розглянутого словника *Glosbe* дають можливість навчатися не тільки на виправлених викладачем перекладах, які іноді далекі від якісних. Використовуючи *Glosbe*, студенти можуть повчитися на прикладі саме опублікованих перекладів, виконаних, як правило, професійними перекладачами та нерідко виправлених професійними редакторами перекладів. Причому студентам доводиться довго шукати приклади певних перекладів, як це буває з друкованими перекладами або їх електронними варіантами, якщо вони не мають такого зручного та швидкого електронного пошуку.

Нарешті, навчаючись практиці та тонкощам перекладу за допомогою заснованих на корпусах паралельних текстів контекстуальних перекладних словників, студенти набувають сталі навички роботи з ними й під час власних перекладів, тим самим ефективно готуючись до використання таких навичок у своїй подальшій перекладацькій діяльності після закінчення вищого навчального закладу. Слід зазначити, що цим зовсім не обмежуються переваги аудиторної та самостійної роботи студентів-перекладачів над перекладом із застосуванням контекстуальних словників. Наприклад, майбутні перекладачі можуть використовувати контекстуальні словники для самостійної перевірки власних перекладів, виконаних в аудиторії та вдома, а також для виправлення можливих помилок у сполучуваності слів, уживанні артиклів, синонімів, певних моделей речень тощо. Слід сподіватися, що викладачів і дослідників перекладу зацікавить методика роботи з контекстуальними словниками, і вони зроблять свій вагомий внесок у підвищення якості перекладацької освіти в нашій країні та розвиток перекладознавства.

Найбільш корисним є навчання за допомогою контекстуальних словників у разі розгляду лексичних проблем перекладу іноземною мовою. Проте контекстуальні словники доцільно

також використовувати для навчання окремих граматичних (переклад словосполучень та деяких лексико-граматичних моделей речень, уживання слів різних частин мови тощо) і стилістичних аспектів перекладу (переклад лексичних стилістичних засобів, стилістичний вибір синонімів тощо).

Отже, онлайн-контекстуальні словники є надійними помічниками-довідниками для професійних перекладачів, особливо в разі перекладу ними нерідною мовою, також вони є сучасним, зручним і потужним навчальним засобом. Перспективою подальших досліджень є поглиблений аналіз навчально-методичного потенціалу контекстуальних словників і опрацювання системи вправ із теорії та практики перекладу.

Література:

1. Kubler N. Working with Different Corpora in Translation Teaching / N. Kubler // *New Trends in Corpora and Language Learning*. – London : Continuum. – 2011. – P. 62–80.
2. Соснина Е. Параллельные корпусы в обучении языку и переводу / Е. Соснина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ling.ulstu.ru/linguistics/resources/literature/articles/corpus_education_translation.
3. Beeby A. Corpus Use for Learning to Translate and Learning Corpus Use to Translate / A. Beeby, P. Rodríguez Inés, P. Sánchez-Gijón // *Corpus Use and Translating*. – Amsterdam : John Benjamins. – 2009. – P. 1–8.
4. Зубкова Е. Система контекстуального поиска Linguee в обучении письменному переводу / Е. Зубкова // *Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Проблемы языкознания и педагогики*. – 2010. – С. 94–101.
5. Карабан В. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову / В. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 606 с.

Карабан В. И., Карабан А. В. Контекстуальные словари с корпусом параллельных текстов в обучении переводу на иностранный язык

Аннотация. Статья посвящена методике использования нового вида основанных на корпусах параллельных текстов контекстуальных переводных словарей в обучении переводу с украинского на английский на примере онлайн-многоязычного словаря *Glosbe*. В рамках обучения на основе электронных данных рассматриваются виды упражнений с этим словарем, направленных на исследовательское изучение лексических, грамматических и стилистических проблем перевода. Делается вывод о значительном учебно-методическом потенциале таких словарей.

Ключевые слова: перевод на иностранный язык, методика исследовательского обучения переводу, использование контекстуального онлайн-словаря *Glosbe*, виды упражнений.

Karaban V., Karaban A. Teaching Translation into a Foreign Language with Contextual Corpus-Based Dictionaries

Summary. The article deals with methods of using a new kind of parallel corpora-based contextual translation dictionaries in teaching translation from Ukrainian into English as exemplified by the multilingual dictionary *Glosbe*. Within the framework of data-driven learning, varieties of training exercises with this dictionary are considered that are designed for teaching how to solve lexical, grammatical and stylistic problems of translation. A conclusion is drawn about a significant teaching and learning potential of such dictionaries.

Key words: translation into a foreign language, research translation learning methods, use of contextual online dictionary *Glosbe*, kinds of training exercises.